

TAMÁSI ANNA ÉVA

KOSUTÁNY IGNÁC

(1851–1940)

I. Életrajz

Kosutány Ignác 1851. július 6-án született a Szatmár megyei Mátészalkán. Gimnáziumi tanulmányait Szatmáron végezte, majd az érettségit követően, 1869 szeptemberében Budapestre került a jogtudományi kar jogász szakára. Az egyetemi évek nem voltak zökkenőmentesek számára, mert bár a tanulmányaival szépen haladt, anyagi nehézségei munkára kényszerítették, így emberpróbáló napirend mellett nappal dolgozott, éjjel tanult.

Az egyetem elvégzését követően kezdődött meglehetősen kalandos, a történelmi Magyarország számos vidékének felsőoktatási katedráit megjárta szakmai pályafutása, amelyet rövid bírósági szolgálat után, 1875-ben a pécsi jogliceumban kezdett el, ahol a jogtörténet és az egyházjog tanárává nevezték ki. Emellett a helyi Porges-féle felső kereskedelmi iskolában jogi és közgazdasági ismereteket is oktatott.¹

Kosutány széleskörű műveltsége és érdeklődése révén nem maradt meg kizárólag az ún. magastudomány berkeiben, közéleti témák is élénken foglalkoztatták, valamint nem volt ritka, hogy közjogi témákban is nyilvánosan állást foglalt. E publicista tevékenységét *Kosutány* már egészen fiatalon elkezdte, több lapnak is munkatársa volt Pécsen. 1882 őszén a *Pécs* című lapnál kezdte újságírói pályafutását, majd a Pécsi Naplóba írt cikkeket, ezek közül a legnagyobb visszhangja az 1896 karácsonján megjelent *A magyar király legfőbb kegyúri jogáról* című írása volt. Ezentúl jelentős cikkei között tartjuk számon többek között a *Századokban* 1882-ben megjelent *A kányaföldi Kerechényiek a XVI. században* című munkáját, a *Történelmi Tárban* 1882-ben publikált *Kerechényi András végrendelete* című írását. A *Magyar Jogi Lexikonban* is több cikke jelent meg. Néhol írói álnevet használt, különösen kettőt: Pont, Ignotus.

A Pécsen folytatott bő húsz éves munka után 1896-ban a pozsonyi jogakadémia tanára lett, amely tény az elveivel azonosulni nem tudó pécsi lapok némi cimizmussal könyvelték el.

Kosutány későbbi privát levelezéséből kiderül, hogy itt, Pozsonyban érezte a leginkább otthonosan magát: „Csak a város – nem Pozsony. Pozsony nincs több, csak egy.”²

¹ Az életrajzi adatok a következő forrásokból származnak: SZINNYEI 1890. KENYERES 1994. MÉSZÁROS 1996, *Magyar Katolikus Lexikon Kosutány Ignác* szócikkei.

² SZIGETHY 1996, 80–81. pp.

Pozsonyban csak a századfordulóig maradt: 1900. február 16-án a kolozsvári Ferencz József Tudományegyetem jogi karára nevezték ki, mint nyilvános rendkívüli tanár, egy esztendő követően, 1901. július 17-én pedig nyilvános rendes tanári kinevezést vehetett át. E fakultás dékáni tisztségét két ízben töltötte be, először 1906/07-es, majd a 1913/14-es tanévben. Az 1912/13-as tanévre az egyetem rektorává is megválasztották. 1912. szeptember 12-én a rektori székhely elöljárója előadását szeretett kutatási témájából, az erdélyi római katolikus autonómia kérdésköréből tartotta. Az *Erdélyi Lapok* erről a következőképpen számolt be: „Kosutány Ignác dr., az ezidei rektor egy nagyértékű tudományos előadással foglalta el méltóságát. Az erdélyi róm. kath. egyház autonómiájáról beszélt és azt mutatta ki, hogy a székely néplélek alkotó munkásságának van benne igazi része, hogy e sajátos, párja nélkül való autonómia megvalósult. Új felfogás ez; de úgy látszik, a legelfogadhatóbb magyarázat is.”³ E témában született művei a későbbiekben részletesen bemutatásra kerülnek.

Rektori kinevezése kapcsán méltatták addigi oktatói, tudományos és emberi érdemeit is, amelyek közül leginkább a következőket emelték ki: igazi tanárember volt *Kosutány*, aki nem állt elérhetetlen magasságban a tanítványai előtt, hanem tudásával gazdagítani, megnyerő egyéniségével pedig nevelni igyekezett őket. Hangsúlyozták méltatói, hogy tudományos munkássága kiemelkedően széleskörű, és bár egy olyan témával – az egyházjoggal – foglalkozott, amely éppen az ő életének időszakában kezdett rohamosan veszteni jelentőségéből, az ő egyénisége mégis meg tudta adni a vonzerőt tudományterületének. Fő műve, az *Egyházjog* nemcsak rendkívül alapos mű, hanem világos, közérthető fogalmazásmód is jellemzi, minőségéről árulkodik, hogy több kiadást megért. Emellett *Kosutány* a közéletben is igen jelentős tevékenységet fejtett ki, ő állt a Kossuth-szobor bizottság élén, és tőle remélték leginkább, hogy tető alá tudja hozni a régóta tervezett emlékművet Kolozsvárott. Emellett tagja volt Kolozsvár „kommunitásának”, valamint lelkes híve a szabadságnak és az emberi jogoknak. Méltatói nem fukarkodtak az elismerő szavakkal, egy igazán karizmatikus személyt ismerhetünk meg a korabeli leírások alapján.⁴

Kolozsvárott sem érezte rosszul magát a professzor, az itteni egyetemi életéről a következőképpen számolt be: „Egyetemünkről minden jót írhatok. Fiatalságunk szorgalma, magaviselete, előhaladása minden dicséreten felül áll. Jogászainknak száma a múlt félévben 1100 volt kerek számban, engem hallgatott 275. A budapesti egyetem állapotait mi itt csak hírből ismerjük, nálunk csend, béke és munka uralkodik. Igazán ideális állapotok egy professzorra. Kollegiális viszonyaink a legszívélyesebbek. Igazi jó testvérei vagyunk egymásnak.”⁵

Kosutányt kolozsvári évei alatt, 1912-ben Nagybánya város díszpolgárává választotta „a város fejlődése és kulturális ügyeinek előrehaladása körül szerzett érdemeiért.”⁶

³ Erdélyi Lapok 1912. 5/27. 487. p.

⁴ Erdélyi Lapok 1912. 5/25. 433. p.

⁵ SZIGETHY 1996, 80–81. pp.

⁶ Az ünnepélyes átadásnál, mely a *Mensa* épületében volt, jelen voltak a kitüntetett egyetemi tanáron és feleségén kívül, Kolozsvár város képviselőjében *Szvacsiná* Géza udv. tan. polgármester, a Ferenc József Tudományegyetem részéről *Kiss* Mór dr. jogkari dékán, *Nagy* Ernő dr., *Kenéz* Béla, *Boér* Elek dr., *Fabinyi* Rudolf dr., továbbá ifj. *Fabinyi* Rudolf dr. fővárosi főorvos és nagyszámú érdeklődő. Pécsi Napló 1912/59. 2. p.

Kosutány életében a következő fontos fordulópontra az első világháború után következett be, Erdély román megszállásával a kolozsvári egyetem nem folytathatta működését, mind az oktatók, mind a hallgatók nagy része távozásra kényszerült. Az egyetem végül Szegeden talált otthonra, itt indult meg az oktatás 1921. október 10-én. E költözéssel együtt *Kosutány* is Szegedre került, ahol 1921-től az Egyházi Tanszék élén folytatta munkáját.

Szegedi évei alatt egyetemi pályafutása több komoly jubileuma alkalmából köszöntötték kollégái és tisztelői. 1925-ben ünnepelte, hogy 25 éve az egyetemi professzorok közé emelkedett, valamint ezzel egyidőben jogi oktatói pályafutásának 50 éves mérföldkövéhez is elérkezett. *Kosutányt* az egyetem ifjúsága nevében *Regdon* László jogszigorló köszöntötte, a jogi kar pedig rendkívüli kari tanácsülés keretei között ünnepelte őt, majd ezt követően az egyetem összes kara ünnepi vacsorát adott a professzor tiszteletére a Kass-szálló éttermében.⁷

A megemlékezés *Kosutány* kifejezett kérésére szerény keretek között zajlott, először *Moór* Gyula akkori dékán köszöntötte a professzort, aki főleg az ő oktatói lelkesedését és elhivatottságát emelte ki, mellyel sok jogász generációt kinevelt a „hazának és a tudománynak.” Őt követően *Csengery* János rektor emelkedett szólásra, aki az egyetemi tanács és a többi kar nevében fejezte ki elismerését a jubiláns felé. *Kosutányt* „szilárd, megdöntetlen oszlopnak” nevezte, akire támaszkodva nem volt nehéz az egyetemnek rengeteg elismerést szerezni az elmúlt években. *Kuncz* Ödön, a Pázmány Péter Tudományegyetem tanára az egyetem volt oktatóinak nevében fejezte ki köszönetét ünnepi beszédében, kiemelve, hogy a tudományos és oktatói közegben, valamint a hallgatók előtt a jó értelemben vett egyszerűsége és szerénysége tette naggyá *Kosutány* professzort.

E szavak után az ünnepelt meghatottan mondott köszönetet, és örömét fejezte ki, hogy az egyetem új otthonában – Szegeden – ugyanazokkal a tradíciókkal folytatta munkáját, amelyek addig is sikerre vezették. Valamint örömmel tapasztalta, hogy az egyetemi ifjúság nem „balkánosodott el”, hanem komoly tudományos munkával készül a jövőjére. Zárszóként pedig arra kérte az egyetemet, hogy a régi lelkesedéssel küzdjön tovább a magyar jövőért az elhunytak nagy szellemeinek útmutatása mellett.⁸

Az Egyházi Tanszék vezetői tisztségét 1927 augusztusáig, nyugdíjba vonulásáig töltötte be. Ezen alkalomból az egyetem méltó ünnepséget rendezett tiszteletére.

Ezt követően Budapestre költözött, nyugdíjas éveit ott töltötte. Szép kort ért meg, 89 éves korában, 1940. január 20-án hunyt el.

Életét tehát végigkísérték a magyar állam sorsfordító eseményei, ámbár saját élete is rendkívül mozgalmas volt, ahogy *Szigeti* Gábor összefoglalta: „Éppen letiporták a szabadságharcot, amikor *Kosutány* Ignác megszületett. Éppen kiegyezett Magyarország és Ausztria, amikor leérettségizett. Éppen kitört a második világháború, amikor meghalt. Tanított Pécsen, jogakadémiai tanár volt Pozsonyban, egyetemi professzor Kolozsváron, Trianon után Szegeden. Itt jelent meg 1923-ban évtizedekkel korábban írni kezdett *Egyházjoga*.⁹ Talán e munkáját tekinthetjük a legjelentősebb alkotásának, de emellett számos monográfiát, egyházi témájú tanulmányt írt. Fő kutatási területe ennek meg-

⁷ Szegedi Uj Nemzedék 1925. 7/38. 4. p.

⁸ Szegedi Uj Nemzedék 1925. 7/40. 2–3. pp.

⁹ SZIGETHY 1996, 80–81. pp.

felelően az egyházjog volt, de otthonosan mozgott a jogtörténet és az alkotmányjog témájában is.

II. Tudományos munkásság

Kosutány Ignácot elsődlegesen egyházjogászként tartjuk számon, fő kutatási területei a kánonjog egyes résztemái voltak. Kiemelkedő érdeme, hogy egy mindenre kiterjedő, a teljesség igényével megírt egyházjogi tankönyvet is letett az asztalra.¹⁰

Kosutány már műve előszavában kifejtette, hogy milyen célból vállalkozott e monumentális munka megírására. Rávilágított arra, amelyet méltatói is pozitívumként emlegettek vele kapcsolatban több ízben is, hogy az egyházjog „régii fényét,” hatalmas tudásanyagát próbálja művelni, megmenteni attól, hogy a feledés homályába vesszen, mivel véleménye szerint nagyon hibás a korabeli jogtudományos irányvonal, amely elfordult a kánonjogtól, mivel olyan mértékű tudásanyag és jogi megoldások tömkelege épült ki a kánonjognak köszönhetően, ami az ún. világi jogban is nagy segítség mind a jogalkotók, mind a jogalkalmazók számára. Elég csak azokra a ma is élő jogintézményekre gondolni, akár az anyagi jogban, akár a perjogban, amelyeket teljes egészében az egyházjogból vett át az állami jogrendszer. *Kosutány* szavaival élve: *A múlt századainak egy ilyen alkotása az egyházjog, melyre a mai jogásznemzedék úgy tekint fel, mint valami őskori pyramisra, bámulja roppant arányait, óriási tömegét, sajátzerű architektúráját, s aztán odébb megy, mert nem találja azt praktikus czélokra használhatónak [...]. Pedig a modern jogásznak nincs igaza, midőn az egyházjognak műtörténelmi értéken kívül egyéb becset nem tulajdonít, azt nem tanulmányozza, és ki nem használja úgy, mint azt az nagyon is megérdemelne.*¹¹

Az egyház és az egyházjog fő sajátosságait *Kosutány* a következőkben látta: egyrészt olyan különleges intézmény- és jogrendszer, amely nem kötődik sem földrajzi területhez, sem határokhoz, ilyen feltételek hiányában is létezhet, ellentétben az állammal. Tehát az egyház nem területi fogalom, és az egyházjog nem területi jog. Területe gyakorlatilag az egész világ, joga pedig személyhez fűződő jog, ezt a hívő személy mindenhova „magával viszi.” Ebből a sajátosságból adódik, hogy ugyanazon a területen, ugyanabban az időben több egyház joga létezhet, míg ez a polgári jog tekintetében nem fordulhatna elő. Emiatt véleménye szerint a kánonjog a tudományos művelést nemcsak megérdemli, hanem egyenesen megköveteli.

További meglátása, hogy az egyház és a nemzet egymástól nagyon eltérő fogalmak, az egyház teljesen független a nemzetiségtől. A római katolikus egyház a nemzetekre nincs tekintettel hatalmának gyakorlása közben. Véleménye szerint ami nemzeti, az nem katolikus, ami katolikus, az nem nemzeti. A katolikus egyház ugyanis igényt tart minden emberi teremtményre, és a nemzeti különbségeknek el kell tűnniük a közös valláshoz tartozásban, a „jó pásztor” követésében. *Kosutány*nak e mondatát, hogy ami katolikus, az nem nemzeti, és fordítva, többen nehezményezték, egyenesen vallás- és egyházellenességgel vádolva

¹⁰ KOSUTÁNY 1906.

¹¹ KOSUTÁNY 1906, I–II. pp.

meg őt.¹² Véleményem szerint itt félreértésről van szó, *Kosutány* nem kívánta szembeállítani a nemzethez tartozás tudatát és a katolikus vallásosságot, hanem csak arra utalt, hogy a vallás nemzeteken felül áll, és a katolikus összetartozásnak, a közös hitnek semlegesítőnie kell az esetleges nemzeti ellentéteket, azon felül kell állnia.

További meglátása *Kosutány*nak, hogy az egyházjogban minden jog kútfője a kegyelem. Ebben is nagyon különbözik az állami felfogástól, mivel az állam már a születés pillanatától és tényétől jogokat biztosít az ember számára, ezzel szemben az egyházban a születés ténye nem származtat jogokat senkinek. Az egyház a jogképességet az isteni kegyelemre fekteti: minden ember bűnben születik, és csak az lehet az egyház által nyújtott jogok alanyává, aki az egyházba való fölvétel által (a keresztség maga is kegyelem) az isteni kegyelem részesévé válik.

Szintén sok vitát kiváltott eleme *Kosutány* e tankönyvben is megjelent nézeteinek a főkegyúri jog kérdésköre. Véleménye szerint az első magyar király jogai az egyházalapításból származtak, nem pápai privilégiumból (ahogy a katolikus egyház és sajtó értelmezi), és ezek az eredeti módon szerzett, és nem elnyert jogok a királyt mint az állam szuverenitásának megtestesítőjét illetik meg: „[...] az egyházalapítás által az alapított egyházra bárki is jogot szerez, minden privilegium-levél hiányában. [...] Ebből ered a magyar királyok legfőbb kegyúri joga, melyet királyaink a magyar szent korona jogain, nem pápai privilegium alapján, hanem mint a magyar államfőnség képviselői, nem mint pápai kiküldöttek bírnak.”¹³

E témával kapcsolatos álláspontját már korábban publikálta a *Pécsi Napló* 1896 karácsonyi számában, amely már akkor heves megrökönyödést váltott ki a papság és néhány egyetemi tanár körében. *Wurster* József, az egyházjog és a történelem tanára a *Pécsi Közlöny* hasábjain igyekezett megcáfolni *Kosutány* állításait.¹⁴

Külön érdeme a tankönyvnek, hogy nem „csak” a római katolikus egyház jogával foglalkozik, amely önmagában is roppant szerteágazó, hanem bemutatja a többi bevett egyház jogrendjét is, mivel szerinte ezek az egyházak közös kútfőből táplálkoznak, eszmei alapjuk ugyanaz, így e kapcsolódási pontok bemutatása mentén teljesebb képet kaphatunk, amely után érdemes kitérni a különbözőségekre is. E közös bemutatás indokait tehát a következőkben látta: „*Nyolcz bevett egyház hívei élnek egymással elvegyülve, sőt nem ritkán egymással családi és vérközösségben. Mindennap így vagyunk együtt,*

¹² Pl.: „Tudva vagy öntudatlanul ápolt eszmezavara folytán ugyanis oly vádat emel itt a katholicizmus ellen, mely ha igaz volna, a fajtát, a nemzetét szerető magyar embert oda ingerelhetné, hogy azt mondja : ha ilyen a kath. egyház, dobjuk ki az országból ! A mi nemzeti, az nem katolikus; a mi katolikus, az nem nemzeti – vajon mit jelent ez az állítás? Nemde azt, hogy ha katolikus akarok lenni, nem lehetek magyar, vagy pedig ha igaz magyar akarok lenni, nem lehetek katolikus? Hiszen, hogy a katholicizmus és a nemzetiség kizárják egymást! Nem egyebet jelent ez tehát, mint azt, hogy a katolikusok, mint ilyenek, egyáltalán nem lehetnek jó hazafiak. [...] Szinte megáll az ember esze, hogy találkozik egy szaktanár, a ki így ajánlja a saját tárgyát, miután ő maga előbb nyakon üti. Akárhogy álljon azonban a dolog *Kosutány* fejével s tárgyának megbecsülésével, közmegnyugtatóra mondhatom, hogy tételébe foglalt vakmerő állítása ellenére is, a katholicizmus és a nemzeti ügy, a hazafiság vagy a mint ő nevezi: a nemzetiség, teljes harmóniában vannak egymással, nincs közöttük semmi ellenkezés.” DUDEK 1906, 309–311. pp.

¹³ KOSUTÁNY 1896, 1. p.

¹⁴ Példákon keresztül bizonyította, hogy neves katolikus jogtudósok és a 900 éves gyakorlat is azt a nézetet vallja, hogy a magyar királynak az egyházi javadalmakra vonatkozó joga pápai kiváltságokon alapul és az apostoli király személyes joga. A király tehát ezen ügyekben nem mint a magyar állam feje, hanem mint a pápa által különös kiváltsággal felruházott kegyúr rendelkezik jogokkal. WURSTER 1897, 1–2. pp.

*egymásra szorulva, egymással a társasélet ezernyi szálaival összekötve. Az egyházak különböznek, de közös alapokon állanak, az Ó-szövetség könyvei valamennyi előtt szentek, az Új-szövetséget – egyen kívül – mind elfogadják a közös kinyilatkoztatás feljegyzése gyanánt. Nem kínálkozik-e itt önként az az eszme, hogy e bevett egyházak jogai úgy tárgyalassanak, hogy a bennük nyilvánuló eszmei közösségből induljunk ki, mutassuk ki azon legmélyebb alapokat, melyek valamennyinél ugyanazok, s azután a különös sajátosságokat és intézményeket vennők tanulmányozás tárgyává, megállapítsuk kölcsönös vonatkozásait, kimutassuk azon ható okokat, melyek a közös alap mellett, a különös alakok fejlődésére vezettek.*¹⁵

Ez a gyakorlatias, közös személelmód, amellyel *Kosutány* nem az egyházak közötti szakadékok mélyítette, hanem a kapcsolódási pontokat igyekezett kimunkálni, egészen egyedülálló az egyházjoggal foglalkozó tudósok között mind az elődei, mind a kortársai körében.

Kosutány vizsgálta a magyar nemzet és a katolicizmus viszonyát is, amelyet egy meglehetősen rendhagyó kontaktusként írt le. Véleménye szerint, amikor mi magyarok 900 éve katolikusokká lettünk, nem olvadtunk fel teljesen a „katolicizmus világtengerében,” azaz katolikusok lettünk, de magyarok maradtunk. Ez pedig sajátos intézményekben nyert kifejezést hazánkban, mégpedig: a magyar királyság, a magyar nemzeti zsinat, a magyar primásság és a magyar törvényhozás, amelyek a mi magyar római katolikus egyházjogunk sarokkövei. Kifejtette továbbá, hogy mi magyarok különbséget teszünk a hit, a vallás, a felekezet és az egyház fogalma között, és e gondolatának hangsúlyt adva tankönyve elején e kifejezéseket elemezte, pontos definíciót adva nekik.

E fogalmak Bevezetés címszóval történő tisztázása után hét nagy egységre osztotta fő művét *Kosutány*, ezek a következők. Az egyházi tudományosság hagyományait követve az első részben az egyházjog forrásait tárgyalta. E jogterület sajátossága, hogy sok évszázados fejlődés eredményeként létrejött jogrendszerrel van szó, amelynek bizonyos ma is hatályos elemei akár több évszázaddal korábban lettek szabályozva, és napjainkban is a régi normarendszer az irányadó. (Különösen igaz volt a tankönyv megírása idején, amikor még nem született meg az egyházi törvénykönyv.) Így egy szerves kapcsolat figyelhető meg a régi források és a mai jogszabályok között. Különlegesség viszont, hogy már a források között is megjelennek az „ökumenikus” gondolkodásmód eredményeként más egyházak jogforrásai.

A könyv második részében az egyházjogi alapfogalmakat tisztázta a szerző, a harmadik fejezetben az egyház és az állam közötti viszonyt elemezte több aspektusból. A könyv negyedik részében az egyházi alkotmányjog alapfogalmait, különösen az egyházi hatalmat tisztázta *Kosutány*, mintegy alapot fektetve az ötödik résznek, amelynek az Alkotmánytan címet adta. E résznél a katolikus intézmények, zsinatok mellett alapos elemzését kapjuk a protestáns és görögkeleti egyházak intézményrendszerének is.

A hatodik részben az egyházi közigazgatás „általános részét” találhatjuk, a hetedik, záró fejezetben pedig a közigazgatás „különös része” kerül bemutatásra, szintén felekezeti bontásban, valamint itt kaptak helyet végszóként a különböző felekezetek gazdasági viszonyai, ahogy a szerző nevezi: háztartása.

¹⁵ KOSUTÁNY 1906, VII. p.

Összefoglalásképp elmondhatjuk, hogy az egyházjog alapos elemzése e munka, különösen *Kosutány* szűkebb kutatási területe, az egyházi alkotmány- és közigazgatási jog tekintetében, amely témából egyébként egy rövidített jegyzetet is kiadott hallgatóinak.¹⁶ Külön érdeme, hogy más egyházak viszonyait, jogrendszerét is igyekszik bemutatni. Ahogy láthattuk, néhol meglehetősen erős megállapításai vannak, amelyekkel támogatók mellett ellenzőket is szerzett a kortárs egyházjogászai körében.

Kosutány Ignácot nagyon foglalkoztatta az egyházjog témakörén belül az egyházi vagyongazdálkodás és annak tulajdonjogi kérdései, több művében is megjelenik ez a kérdéskör. Ezért fontos bemutatni *Az egyházi vagyongazdálkodás alanyáról általában és különösen Magyarországon* című munkáját, amelyben a legteljesebben fejtette ki az ezzel kapcsolatos nézeteit, kutatási eredményeit. A *Pécsi Napló* publicistája szerint *Kosutány* e művének keletkezési körülményei a következők: pécsi oktatói időszakában elkezdett foglalkozni a jogtörténelemmel, e témából tankönyvet is írt, amely értelemszerűen komoly kutatómunkát igényelt. Ezen anyaggyűjtése során találkozott az egyházvagyongazdálkodásra (és egyébként a főkegyúri jogra is) vonatkozó adatokkal, amelyek felkeltették az érdeklődését, viszont a jogtörténeti tankönyv témáját szétfeszítették volna. Így e munka befejezése után nekilátott a fentebbi témák komoly boncolgatásának, azért hogy a kutatómunkája során szerzett ismeretek ne vesszenek kárba, továbbá a téma kapcsán fellelhető bizonytalanságokat tisztázza. A monográfia megjelenése előtt kutatási eredményeinek dióhéjban összefoglalt vázlatát különböző folyóiratokban (*Pécsi Napló, Athenaeum*) is megjelentette.¹⁷

A kegyúri jog kérdéskörével párhuzamosan foglalkozott *Kosutány* az egyházi vagyongazdálkodással is, mert mint művének bevezetőjében kifejtette, hiába van az egyházi vagyongazdálkodás sok embernek köze élete során, egészen idáig nem volt tisztázva annak jogi természete: egyáltalán mit lehet egyházi vagyongazdálkodásnak tekinteni, és annak ki a tulajdonosa. A kötet belső címlapján a következő célkitűzést teszi a szerző: „*Az egyházi vagyongazdálkodás kérdését szerfölött összebonyolították az ahhoz fűződő különböző érdekek. A magyar szent Korona igazait épségükbe helyre állítani törekszik e füzet, melyet szerzője tisztelete jeléül ezennel bemutat.*”¹⁸

*Kosutány*nak köszönhetjük az egyházi vagyongazdálkodás pontos definiálását, valamint azt is, hogy annak tulajdonjogi kérdéskörét kimerítően boncolgatta.

Műve első felében arra törekedett *Kosutány*, hogy felvázolja a már létező elméleteket tekintetben, hogy ki minősülhet az egyházi vagyongazdálkodás alanyának. Ezen elméletekről lesújtó kritikát fogalmazott meg: „[...] minden elmélet magában hordta az enyészetet csiráját, és bukása által még messzebb vitt az igazság felismerésétől.”¹⁹

Az elméletek bemutatása után definiálta az egyházi vagyongazdálkodást a következőképpen: „*Az egyházi vagyongazdálkodás az egyház magánjogi úton érvényesíthető és pénzben kifejezhető értékű jogainak összessége.*” Emellett azonban arra a következtetésre jutott, hogy speciálisan a

¹⁶ KOSUTÁNY 1923. E jegyzete is több kiadást ért meg, pedig már előszavában is előrebocsátotta, hogy leginkább a kezdőknek szól, akik vagy most tanulják az egyházjogot, vagy csak szeretnének kicsit megismerkedni a különböző egyházak hasonló intézményeivel, és összefoglaló képet akarnak alkotni az egyházak működéséről. E munkában is megjelenik az a szintetizáló törekvés, amely egyházjogi fő munkájában.

¹⁷ Pécsi Közlöny 1898. 6/4. 3. p.

¹⁸ KOSUTÁNY 1897, 1. p.

¹⁹ KOSUTÁNY 1897, 25. p.

magyar katolikus egyházi vagyon mint jogi fogalom nem konstruálható, mert egy egészen sajátos természetű jogi képződményről van szó, amely nagyban eltér mindattól, amelyet a mai jogirodalom a tulajdon, tulajdonjog, birtok fogalom alatt ismer.

Leszögezte, hogy e vagyon tulajdonjogának alanya nem Isten, nem a római pápa, sőt nem is az egyház vagy az állam, hanem minden vagyontárgy esetén külön kell vizsgálni a viszonyokat, és egyedileg meghatározni, hogy épp kit illet a tulajdonjog. E vizsgálat során azonban az alap nem lehet sem a természetjog, sem az egyházjog, hanem csakis a polgári jog. Emiatt tehát a polgári jogot kell alapos vizsgálat alá vetni, hogy a tulajdonjogi kérdéseket tisztázni lehessen.

A magyar katolikus egyház tulajdon- és birtokviszonyait az államalapítástól bemutatva, a következőkre hívta fel a figyelmet: mivel a magyar egyház vagyonának jogi természete egy egységes törvény által nem lett szabályozva, így az törvényhozók minden egyedi aktusát külön-külön vizsgálni kell. Azonban nem elegendő önmagában a jogszabályokat átvizsgálni, hanem a kilenc évszázados történelmünk eseményeit és tényeit is górcső alá kell venni, és azok fényében értelmezni a jogszabályokat. Emellett azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy az idők folyamán az egyház tulajdonjoga folytonos átalakuláson és változásokon ment át, és e folyamat jelenleg is tart, így a mai modern jogi fogalmakkal nem lehet operálni, mert jelen jogi kategóriáinkba nem illeszthető be e téma.

Összegzésképpen megállapíthatjuk, hogy *Kosutány* a következő eredményekre jutott munkájában: a magyar katolikus egyházi vagyon alapítvány-természetű, amely nem egy intézményhez kötődik, hanem többhöz is, nevezetesen: a magyar államtól veszi eredetét, részben állami, részben egyházi célokat szolgál, utóbbi célkitűzés keretein belül jogi kapcsolata van a római pápával és a helyi egyházzal is. Bár leszögezte, hogy a római pápát csak a vagyonnal járó hivatal feletti lelki hatalom illeti meg, és ugyan az egyetemes egyháznak a magyar katolikus egyház is részét képezi, de az itteni egyházi vagyonra nézve tulajdoni igény nem származhat.

Kosutány művének legfőbb következtetése, amelyben egyben a könyve címére is reflektál, hogy a királyi adományozásból származó katolikus egyházvagyon tulajdonjogának alanya a magyar Szent Korona. Mégpedig azért, mert amikor a magyar királyok a korona jogán az állami vagyonból egy részt a helyi egyháznak adományoztak, akkor nem ruházták át a megadományozottra teljesen és feltétlenül annak tulajdonjogát. Ezt nem is tehették volna, mert a királyi eskü értelmében a korona jogait nem idegeníthetik el. Hivatkozott *Kosutány* e pontnál *Werbőczyre* is, aki kijelentette, hogy az egyház birtokjogának ősforrása a Szent Korona. Tehát a korona bírja azokat a jogosítványokat, amelyek a tulajdon lényegét adják, még ha ez a jog nem is teljes és korlátlan.²⁰

E következtetésekkel nem értett egyet minden kortárs jogtudós, korabeli lapok hasábjain pengéváltások is történtek az egyházjogászok között a téma kapcsán, egyesek szerint ez csak *Kosutány* egyéni értelmezése, meglátása, de nem tekinthetünk rá abszolút igazságként, míg mások a kérdés megnyugtató rendezéseként fogadták el írását.²¹

²⁰ KOSUTÁNY 1897, 89–99. pp. Egyes vélemények szerint a tulajdon lényegéhez tartozik, hogy az feltétlen és független uralom legyen (*Walter*), de *Kosutány* művében nem osztja ezt a véleményt.

²¹ Pl.: „Laptársunk hozzászéli, hogy Kosutány akkor, midőn az egyházvagyon tulajdonjoga alanyául a koronát jelöli meg, alaposan megoldotta a kérdést. Mi meg azt mondjuk, hogy ha a szóban forgó kérdés egyáltalában megoldásra szorul, úgy Kosutány véleménye csak egy fölfogást, egy álláspontot képviselhet, de a kérdés alapos megoldására Kosutányt illetékes fórumnak vagy döntő auktoritásnak el nem ismerjük, mivel

Kosutány további nagyon jelentős műve²² a római katolikus egyház erdélyi helyzetét tárgyalja, amely megírásának legfőbb mozgatórugója egy román tudományos akadémiai levelező tag, Onisifor *Ghibu* írására való reflektálás volt, amelyben élesen támadta a magyarokat: a magyar iskolákat, a magyar katolikus egyházat, sőt minden magyar felekezetet.²³ Trianon után ez utóbbiak belügyeibe erőteljes beavatkozások indultak román részről abból a célból, hogy megsemmisítsenek benne mindent, ami magyar. E próbálkozásokat pedig az említett személy lelkesen üdvözölte, és helyességét próbálta tudományosan is megalapozni,²⁴ melyet *Kosutány* nem hagyott szó nélkül.

Kosutány művében részletesen foglalkozik a magyar Szent Korona eszmevilágával, bemutatja, hogy miként kapott a magyar nemzet egy olyan szimbólumot a Szent Korona révén, amelyben a király és a nemzet – mint egy felsőbbrendű egység két alkotó eleme – egyesül.

Ismerteti vizsgált professzorunk a Szent Koronának a területhez való viszonyát is, amely jelen téma kapcsán kiemelten nagy jelentőséggel bír. Az ország nem a királynak – mint nyugaton –, hanem a Szent Koronának a területe, és a Szent Korona joga a magyar királyokra a koronázás által száll át. Tehát ebből következőleg végső konklúzióként a következőt vonja le: a Szent Korona joga nem szállt át sem a hódító török szultánokra, sem a római császárokra, és Ferenc József is csak akkor, amikor magyar királyvá koronázták, így természetesen Romániára sem.²⁵

Ghibu az erdélyi római katolikus püspökség autonómiát is támadta munkájában, amelyet világos logikai érveléssel megcáfolt *Kosutány* művének második részében. Kifejtette ugyanis, hogy a hatályba lépett első egyházi törvénykönyv, az 1917-es *Codex Iuris Canonici* elismeri az erdélyi római katolikus autonómiát, mivel e kódex kimondja, hogy az eddig érvényes jogi rendet továbbra is érvényben tartja. A kódex a régi jog anyagát négy kategóriába sorolta, ezek közül a harmadik a szokásjog csoportja, amelybe az erdélyi püspökség joga is tartozik, mivel az erdélyi római katolikus autonómia szokásjog útján keletkezett (azaz *consuetudo particularis*), a „néplélek termőföldjéből” nőtt ki. Az egyházi

---

vannak kivüle még egy- páran ezen az árnyékvilágon, akik szintén számítanak valamicskét ő mellette is, akik szintén konyitanak valamit a dologhoz s akiknek egyszerű mellőzésével mégsem lehet ily fontos döntést vagy megoldást megcselekedni.” Pécsi Közlöny 1898. 6/4. 3. p.

²² KOSUTÁNY 1925.

²³ Ráadásul *Ghibu* oly módon igyekezett alátámasztani érvelését, hogy *Kosutány* két korábbi művét, a jelen tanulmány keretei között is bemutatott „Egyházjogot”, valamint *Az egyházi vagyon tulajdonjogának alanyáról általában és különösen Magyarországon* című munkáját használta fel hamisan, eredeti értelméből kiforgatva.

²⁴ „A hirtelen nagy hatalommá lett Románia kíméletlen erőszakossággal igyekszik beavatkozni az erdélyi magyar felekezetek egyházi életébe, hogy vagyoni alapjuk elvételével és önkormányzatuk meghiúsításával lehetetlenné tegye azok további működését. A felekezetek között elsősorban a római katolikus az, amelynek autonómiájára és vagyonára kimondani kívánják a halálos ítéletet. Ennek az ítéletnek a jogi alapját kívánja megkonstruálni *Ghibu* úr akkor, amidőn megállapítja, hogy a magyar szent korona tulajdonát képező erdélyi római katolikus Status vagyona Erdély elfoglalásával Romániára szállott. Erdély meghódításával tehát Románia lett – szerinte – mindazon jogoknak az utódja, amelyek Erdély földjén valamikor a magyar szent koronát illették. Egyházi autonómiájuk pedig nem volt az erdélyi római katolikusoknak. A katolikus Status – szerinte – nem volt egyházi szervezet, hanem egy politikai párt, hiszen az erdélyi törvényekben – az Approbátákban – még említés sincs a katolikusok autonómiájáról.” KACSÓH 1925, 2. p. L. továbbá BALTAVÁRY 1925, 6. p. valamint a 8 Órai Ujságban *Az erdélyi magyarság a Szentszéknél tiltakozik a katolikus Státus vagyonának elvétele ellen. A román kormány meg akarja szüntetni a katolikus autonómiát. Egy román egyetemi tanár történelemhamisítása – Kosutány Ignác professzor tiltakozása az újabb merénylet ellen* címmel megjelent írást. 8 Órai Ujság 1925/138. 8. p.

²⁵ KOSUTÁNY 1925, 14. p.

törvénykönyv pedig alapelveként ismeri el, hogy a *lex generalis* nem rontja le, törli el a partikuláris szokásjogot. *Kosutány* tehát rávilágít arra, hogy *Ghibu* megfeledezett a „jogok életfejlődésének ős alakjáról”, a szokásjogról, amely utóbbi az oka annak, hogy nincs erdélyi törvény, amely az erdélyi katolikusok önkormányzati jogát szabályozná. *Kosutány* zárszavában sérelmezte azt is, hogy *Ghibu* az ő *Egyházjog* tankönyvében foglaltakat hibásan értelmezve, a gyűlölettel vezérelve kiforgatta, és messzemenően visszautasította az említett személy azon eljárását, hogy a tudományt profanizálja, és a történelmi tényeket relativizálja.²⁶ E véleményéhez nagyon sok magyar egyházjogász csatlakozott, akik szintén elítélték a román professzor hamis elképzeléseit.²⁷

Kosutány Ignác profiljának szerves része volt – amely több művéből is kiviláglik –, hogy nem kizárólag a katolikus egyházjog professzora „akart lenni”, hanem más felekezetek egyházjogát is tudományos szinten művelte, és a különböző egyházak kapcsolódási pontjait igyekezett kimunkálni. Ebből következően a *Hitújítás és katolicizmus* című munkájában is meglehetősen rendhagyó perspektívába állította a különböző középkori, koraújkori vallási mozgalmakat.²⁸ Véleménye szerint nem volt külön protestáns, és külön katolikus mozgalom, hanem egy egyetemes mozgalom, mely nem Luther színre lépésével kezdődött, hanem már századokkal korábban, és a katolikus egyházzal szembeni elégedetlenség szülte őket. E mozgalmak kezdetét pontosan ő maga sem tudta meghatározni, de álláspontja szerint már a 11. századtól nyomon követhetők. Tehát hibásnak tartja azt az uralkodó felfogást, amely Luther 95 tételének kifüggesztését tekintti a reformáció kezdetének, mert szerinte annak korszakalkotó hatást nem lehet tulajdonítani. Ennek bizonyítására felsorakoztatott több korábbi mozgalmat, melyek bemutatásától e helyen el kell tekintenünk.²⁹

Kosutány arra a következtetésre jutott munkájában, hogy Luther fellépése a katolikus egyház megreformálási törekvésének csak egy állomása volt, amelyet a tudomány túlságosan felülértékel, és lényegében minden hasonló mozgalom (függetlenül attól, hogy a katolikus, vagy másik későbbi egyházi felekezettől indult) ugyanazt a célt szolgálta, az igazságosabb egyházi viszonyok kialakítását. Emellett elismerte, hogy véleményével lehet vitatkozni, és ezt helyesnek is tartja, mert a különböző nézetek összecsapása hozzájárulhat az egyházi mozgalmak még pontosabb megismeréséhez, hű képének bemutatásához.

Elmondható tehát *Kosutány* professzoráról, hogy az egyházjogot mind egészében, mind egyes résztemái tekintetében nagy alaposággal, mély szakértelemmel művelte, emellett nem félt állást foglalni vitatott kérdésekben sem. Neki köszönhetjük több fogalom és témakör pontos leírását, teremtő munkáját a tudomány és egyháza érdekében végezte, ugyanakkor nem elvakultan, hanem a magyar állam érdekeivel párhuzamba hozva igyekezett – a néhány ütközőponton – a közélet megatálalni szeretett tudományterülete és vallásának nézetei, illetve hazája érdekei között.

²⁶ KOSUTÁNY 1925, 22. p. A *Szegedi Új Nemzedék*ben dr. Kacsóh Bálint is gunyorosan megjegyzi *Ghibu*val kapcsolatban: „Egyetemi tanárrá őt királya kinevezhette, de tudást varázsolni oda, ahol nincs, az államnak minden hatalma sem képes.” KACSÓH 1925, 2. p.

²⁷ Pl. Szeredy József, Kazaly Imre, Demkó György, Török Kálmán, Schlauch Lőrinc, Dedek Crescens, Turi Béla, Dezső Gyula és Ploskál-Tempis Rudolf. L. erről bővebben: *Ghibu és Kosutány*. Magyar Kisebbség 1925/17. 639. p.

²⁸ KOSUTÁNY 1914.

²⁹ Pl. a cluny reform, a minorita-rend kettéválása, az avignoni „időzés”. KOSUTÁNY 1914, 3. p.

III. Fontosabb művei

Egyházjog. A magyarországi egyházak alkotmánya és közigazgatása. 3. kiad. Kolozsvár. 1906. (1. kiadás: 1903)

A kányaföldi Kerechényiek a XVI. században. – Kerechényi András végrendelete. 1679. Századok. 1882. 457–478. pp.

A magyar alkotmány és jogtörténelem tankönyve. Budapest, 1895.

A magyar király legfőbb kegyúri jogáról. Pécsi Napló 1896/5.

Az egyházi vagyontulajdonjogának alanyáról általában és különösen Magyarországon. Hornyánszky Viktor. Budapest, 1897.

Gróf Széchenyi István emlékezete. Kolozsvár, 1901.

A római Curia és a katolikus Magyarország. Jogállam, 1902.

Nemzetiség és nacionalismus. Lepage L. Kolozsvár, 1908.

Emlékbeszéd, amelyet gr. Széchenyi István halálának 50 éves évfordulója alkalmából 1910. ápr. 10-én a Kolozsvári Kereskedelmi és Iparkamara által rendezett emlékünnepelepen K. I. mondott. Ajtai. Kolozsvár, 1910.

Hitújítás és katolicizmus. Hornyánszky Viktor. Kolozsvár, 1914.

A magyarországi egyházak alkotmányának és közigazgatási jogának rövid foglalata. Bartos Lipót Könyvnyomdája. Szeged, 1923.

Bevezetés a kánoni perjogba. Bartos Lipót Könyvnyomdája. Szeged, 1924.

A római katolikus egyház Erdélyben. Szegedi Városi Nyomda. Szeged, 1925.

A magyar király és a római katolikus magyar egyház. Protestáns Szemle. 34. évf. 4. szám. 1930. 201–213. pp.

IV. Irodalomjegyzék

BALTAVÁRY JENŐ: *A római katolikus egyház Erdélyben.* Szózat 1925/166.

DIÓS ISTVÁN (főszerk.): *Magyar Katolikus Lexikon* VII. Budapest, 2002.

DUDEK JÁNOS: *Kosutány Ignác Egyházjoga.* Religio 1906. 65/19. 309–311. p.

KACSÓH BÁLINT: *A római katolikus egyház Erdélyben.* Szegedi Uj Nemzedék 1925/146.

KENYERES ÁGNES (főszerk.): *Magyar Életrajzi Lexikon.* Budapest, 1994.

MÉSZÁROS REZSŐ (szerk.): *Szegedi egyetemi almanach: 1921–1995.* I. köt. Szeged, 1996.

SZIGETHY GÁBOR: *Magánlevelek, anno 1902.* Kortárs. 1996, 40/3. 80–81. pp.

SZINNYEI JÓZSEF: *Magyar írók élete és munkái.* Budapest, 1890.

WURSTER JÓZSEF: *Nyílt sorok Kosutány Ignác cikkére.* Pécsi Közlöny 1897/1. 1–2. p; és 1897/6. 1–2. p.